

Věc Sanocki proti Polsku (Ochrana pověsti politika)

Věc: Sanocki proti Polsku 1)

Typ rozhodnutí: rozsudek 4. senátu

Číslo stížnosti: 28949/03

Datum: 17. 7. 2007

Dotčené články Úmluvy: čl. 6 (právo na spravedlivý proces); čl. 10 (svoboda projevu)

Výrok Soudu: čl. 6 nebyl porušen; čl. 10 byl porušen

Separátní stanoviska: ano

Dotčené právní předpisy: Ústava Polské republiky; polský občanský zákoník; polský tiskový zákon

Prejudikatura Soudu: Řecké rafinerie Stran a Stratis Andreadis proti Řecku, rozsudek ze dne 9. 12. 1994, stížnost č. 13427/87, série A č. 301-B, § 46; Doorson proti Nizozemí, rozsudek ze dne 26. 3. 1996, stížnost č. 20524/92, ESLP 1996-II, § 67; Dombo Beheer B. V. proti Nizozemí, rozsudek ze dne 27. 10. 1993, stížnost č. 14448/88, série A č. 274, § 33; Fressoz a Roire proti Francii, rozsudek Velkého senátu ze dne 29. 1. 1999, stížnost č. 29183/95, ESLP 1999-I, § 37; De Haes a Gijssels proti Belgii, rozsudek ze dne 24. 2. 1997, stížnost č. 19983/92, ESLP 1997 I, § 37; Thorgeirson proti Islandu, rozsudek ze dne 25. 6. 1992, stížnost č. 13778/88, série A č. 239; Handyside proti Spojenému království, rozsudek ze dne 7. 12. 1976, stížnost č. 5493/72, série A č. 24, str. 23, § 49; Lingens proti Rakousku, rozsudek ze dne 8. 7. 1986, stížnost č. 9815/82, série A č. 103, str. 26, § 41, § 39, § 42; Jersild proti Dánsku, rozsudek ze dne 23. 9. 1994, stížnost č. 15890/89, série A č. 298, str. 23, § 31; Barfod proti Dánsku, rozsudek ze dne 22. 2. 1989, stížnost č. 11508/85, série A č. 149, str. 12, § 28; Oberschlick proti Rakousku, rozsudek ze dne 1. 7. 1997, stížnost č. 20834/92, ESLP 1997 – IV, § 29 č. 2; Incal proti Turecku, rozsudek ze dne 9. 6. 1998, stížnost č. 22678/93, ESLP 1998 – IV, § 54; Castells proti Španělsku, rozsudek ze dne 23. 4. 1992, 2) stížnost č. 11798/85, série A č. 236, § 42; Piermont proti Francii, rozsudek ze dne 27. 4. 1995, 3) stížnost č. 15773/89 a 15774/89, série A č. 314, § 76; Lopes Gomes da Silva proti Portugalsku, rozsudek ze dne 28. 9. 2000, stížnost č. 37698/97, ESLP 2000-X, § 30; Dalban proti Rumunsku, rozsudek ze dne 28. 9. 1999, stížnost č. 28114/95, ESLP 1999-VI, § 49; Scharsach a News Verlagsgesellschaft mbH proti Rakousku, rozsudek ze dne 13. 11. 2003, stížnost č. 39394/98, ESLP 2003-XI, § 41; Karman proti Rusku, rozsudek ze dne 14. 12. 2006, stížnost č. 29372/02, § 41 – 43; Cump?n? a Maz?re proti Rumunsku, rozsudek Velkého senátu ze dne 17. 12. 2004, stížnost č. 33348/96, ESLP 2004 XI, § 115

Další související rozhodnutí: –

Klíčová slova: rovnost zbraní; svoboda projevu; svoboda tisku; novinář; politik; nezbytný v demokratické společnosti; ochrana pověsti; ochrana práv jiných; náležitá společenská potřeba

Složení senátu: N. Bratza, předseda senátu (Velká Británie), J. Casadevall (Andora), G. Bonello (Malta), K. Traja (Albánie), S. Pavlovschi (Moldávie), L. Garlicki (Polsko), L. Mijovic (Bosna a Hercegovina)

[§ 1. – 3. Průběh řízení před ESLP] Ke skutkovému stavu I. Okolnosti případu

4. Stěžovatel, politik napojený na polskou pravici, byl v dané době starostou města Nysa. V letech 1999 až 2000 otiskl místní deník Nowa Trybuna Opolska (podle stěžovatele šlo o nástupce dřívějšího komunistického deníku) cca padesát článků, které kritizovaly městskou radu a aktivity stěžovatele jako starosty. Mezi jinými publikoval dne 24. 3. 2000 novinář L. článek nazvaný „Pětkrát více výdajů kvůli ne hospodárnosti: lewicová opozice vytýká úřadům v Nyse porušování politiky úsporných opatření a zákonných ustanovení o územních jednotkách.“ (Niegospodarność czyli pięć razy drożej – lewicowa opozycja zarzuca władzom w Nysie naruszenie dyscypliny finansów publicznych oraz łamanie ustawy o samorządzie terytorialnym).

5. Jelikož se stěžovatel domníval, že tyto články byly v jeho případě lživé, odpověděl dne 30. 3. 2000 vlastním článkem uveřejněným v jiném místním deníku Nowiny Nyskie. Tento článek s názvem „Lži Tribuny“ (Lgarstwa Tribuny) zejména upřesňoval následující:

„Všichni ti, kteří již zapomněli na hanebné lži (bezczelne kłamstwa) používané komunisty, mohou vzít kterékoli číslo deníku Nowa Trybuna Opolska a najít tam informace o situaci obce Nysa.

Jak si můžeme všimnout, tradiční metodu bolševiků, tedy udavačství sdružené se lží, používá „Nová“ Tribuna, avšak lze se domnívat, že se jedná o Tribunu starou.

Komunisté bez moci nevidí již jinou možnost, než nás očerňovat a lhát, co to jde (odsunięta od władzy komuna nie widzi innego wyjścia jak tylko szkalować nas i łąać na potęgę). Nowa Trybuna Opolska stejně jako novinář L. s mandátem lhát (delegowany do łgania dziennikarz) k tomu věrným způsobem přispívají.

Nowa Trybuna Opolska bude brzy na úrovni žumpy (sięgnie wkrótce pułapu ryzsztoka). Mohli bychom tedy říct: hle, vhodný deník na vhodném místě.“

6. Dne 16. 5. 2000 podala společnost Pro Media Sp. z o. o., vydavatel deníku Nowa Trybuna Opolska, ke krajskému soudu v Opole žalobu proti stěžovateli z důvodu, že zveřejnění článku poškodilo její pověst.

7. Stěžovatel tvrdil, že jím uveřejněným článkem, jehož obsah se pohyboval v mezích práva na svobodu projevu, se bránil proti lživým tvrzením deníku Nowa Trybuna Opolska.

8. Během procesu se stěžovatel pokoušel o doplnění spisu padesátkou článků uveřejněných deníkem Nowa Trybuna Opolska v letech 1999 až 2000. Soud však jeho žádost zamítl.

9. Dne 20. 12. 2001 krajský soud v Opole rozsudkem stěžovateli nařídil uveřejnit v denících Nowiny Nyskie a Nowa Trybuna Opolska ve lhůtě jednoho měsíce omluvu. Dále stěžovatele odsoudil k zaplacení částky ve výši 6 000 zlotých (PLN) dvěma charitativním institucím (3 000 každé z nich) a uhrazení nákladů řízení ve výši 1 400 PLN, jakož i nákladů právního zastoupení navrhovatele ve výši 6 080 PLN.

10. Krajský soud byl toho názoru, že věty „tradiční metoda bolševiků, tedy udavačství sdružené se lží, používá ‚Nová‘ Tribuna, avšak lze se domnívat, že se jedná o starou Tribunu“ nebo „Nowa Trybuna Opolska bude brzy na úrovni žumpy“, stejně jako fakt naznačující, že

deník zveřejňoval lži, byly ponižující a poškodily pověst vydavatele. S odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu krajský soud mimo jiné zdůraznil, že s polemikami vedenými tiskem, v nichž soupeři používají urážlivé argumenty ad personam, nemůže společnost souhlasit. Soud dále konstatoval nedostatek přirozeně převažujícího veřejného nebo soukromého zájmu, který by ospravedlnil urážlivé a napadající slovní útoky ze strany stěžovatele.

11. Pokud jde o zamítnutí provést důkazy předložené stěžovatelem (cca padesát článků uveřejněných deníkem Nowa Trybuna Opolska), soud konstatoval, že tyto nebyly relevantní pro předmět projednávaného sporu. Ostatně soud byl přece požádán o určení, zda právě stěžovatelem použité výrazy poškodily pověst navrhovatele. S ohledem na to, že předmětný výrok odrážel odhady, a nikoli konkrétní události, tyto samotné se staly předmětem posouzení soudem. Soud v tomto případě neměl nijak zjišťovat pravdivost jakýchkoli skutků. Lze tedy dovodit, že stěžovatelem navržené důkazy nebyly povahy ovlivnit rozhodnutí přijaté v této věci.

12. Soud dále zdůraznil, že pokud se chtěl stěžovatel bránit proti útokům obsaženým v člancích zveřejněných deníkem Nowa Trybuna Opolska, měl možnost podat proti vydavateli žalobu na ochranu osobnosti.

13. Stěžovatel se proti tomuto rozhodnutí odvolal. Namítal přitom, že došlo k porušení ustanovení týkajících se provádění důkazů. Rovněž si stěžoval na zásah do svého práva na ochranu soukromého života.

14. Dne 25. 7. 2002 odvolací soud potvrdil posouzení krajského soudu a odvolání zamítl. Stěžovateli nařídil, aby uhradil straně navrhovatele náklady odvolacího řízení ve výši 3 750 PLN. Soud konstatoval, že stěžovatel vyslovil mylný názor, podle něhož měl právo urážlivým způsobem reagovat na výroky protistrany, jež ho měla zdiskreditovat v očích veřejnosti.

15. Dne 15. 4. 2003 vydal Nejvyšší soud rozhodnutí, kterým se odmítl zabývat kasační stížností stěžovatele, jelikož v ní nebyla vznesena žádná relevantní právní otázka. Zároveň mu nařídil, aby straně navrhovatele uhradil náklady řízení ve výši 900 PLN.

16. V roce 2002 podal sám stěžovatel žalobu na vydavatele deníku Nowa Trybuna Opolska pro pomluvu v člancích uveřejněných v roce 2001. Dne 19. 6. 2002 odsoudil krajský soud v Opole vydavatele a redaktora k zveřejnění omluvy, k zaplacení částky 1 500 PLN neziskové organizaci a k úhradě nákladů řízení ve výši 1 900 PLN a konečně k úhradě výdajů stěžovatele ve výši 2 600 PLN. Dne 16. 10. 2002 odvolací soud zamítl odvolání vydavatele a nařídil mu uhradit stěžovateli náklady odvolacího řízení ve výši 1 350 PLN.

II. Relevantní vnitrostátní právní úprava [§ 17. – 19. Relevantní ustanovení občanského zákoníku a Ústavy Polské republiky] **PRÁVNÍ POSOUZENÍ K tvrzenému porušení čl. 6 Úmluvy:**

20. S odvoláním se na čl. 6 Úmluvy stěžovatel tvrdí, že řízení vedené proti němu vydavatelem deníku Nowa Trybuna Opolska bylo nespravedlivé v tom směru, že soudce zamítl návrh na provedení jím předložených důkazů.

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla projednána spravedlivě... soudem..., který rozhodne... o jeho občanských právech nebo závazcích...“

A. K přijatelnosti

21. Soud konstatuje, že tato stížnost není zjevně nepodložená ve smyslu čl. 35 odst. 3 Úmluvy, a dále zdůrazňuje, že zde není ani jiný důvod jejího odmítnutí. Proto prohlašuje stížnost za přijatelnou.

B. Meritum věci 1. Námitky stran a) Vláda

22. Vláda se domnívá, že tato stížnost je zjevně nepodložená. Podotýká, že zkoumané řízení bylo omezeno pouze na přezkum výrazů použitých stěžovatelem v jeho článku. Národní soudy byly povolány k tomu, aby posoudily, zda výrazy použité stěžovatelem zasáhly do zájmů vydavatele. Vláda uplatňuje tvrzení, podle něhož soudy konstatovaly, že výrazy použité stěžovatelem představovaly odhady a neodrážely konkrétní skutečnosti. Právě z tohoto důvodu soudci zamítli návrh stěžovatele na doplnění důkazů v této věci o padesátku článků uveřejněných v deníku Nowa Trybuna Opolska. Pro vládu samotný fakt, že stěžovatel použil sporných výrazů ve svém článku, založil zásah do zájmů vydavatele. Zkoumání pravdivosti skutků popsanych v článku tvoří nezávislou stránku posouzení výrazů, jimiž se stěžovatel vyjádřil.

23. Vláda rovněž zdůrazňuje, že vnitrostátní soudy uvedly, že se měly vyjádřit k obsahu článků uveřejněných v deníku Nowa Trybuna Nyska zpochybňujících aktivitu stěžovatele coby starosty, pokud by posledně jmenovaný podal během řízení protinávrh. I když v daném případě byl takový návrh skutečně podán, byl následně stěžovateli stažen zpět z důvodu neuhrazení soudních poplatků.

24. Vláda rovněž podotýká, že omezení předmětu řízení na kontrolu legality výrazů použitých stěžovatelem ovlivnilo nejen jeho pozici, ale i pozici vydavatele. Posledně jmenovaný opravdu požadoval po národních soudech, aby rozhodli, že je stěžovatel povinen zveřejnit v denících popření svého tvrzení, v němž by musel uznat lživý charakter skutků, na něž jeho článek odkazoval, a dále by vyjadřovalo omluvu za použité výrazy a mluvu. Vnitrostátní soudy vzaly v úvahu fakt, že otázka pravdivosti skutkových okolností případu není předmětem jejich posouzení. V důsledku toho stěžovateli nařídily vyjádřit vydavateli omluvu, ale pouze pokud jde o použité výrazy, a ve zbytku žalobu zamítly.

25. Vláda má také zato, že stěžovatel disponoval jinými právními prostředky obrany proti tvrzením uvedeným v padesátce článků deníku Tribuna než těmi, které žádal dodat do spisu jako důkaz. Na jednu stranu mu ustanovení § 39 a 52 tiskového zákona dávaly možnost požádat o tiskovou opravu. Na druhou stranu měl možnost na základě § 24 občanského zákona podat žalobu na ochranu osobnosti. Podle vlády pouhá skutečnost, že se stěžovatel domníval, že výroky obsažené v padesátce článků byly lživé, nactiutřačné a nekorektní, jej neopravňovala k zásahu do osobních zájmů vydavatele.

26. Vláda má za prokázané, že rozhodnutí zamítnout přípuštění těchto článků jako listinných důkazů vedlo k ohraničení předmětu žaloby podané proti stěžovateli, neboť národní soud nemohl znát obsah těchto článků. Upřesňuje, že otázka tvrzení vyslovených v deníku Trybuna byla předmětem jiného následného soudního řízení vedeného stěžovatelem, v němž posledně jmenovaný uspěl.

27. Vláda rovněž zdůrazňuje, že na základě ustálené judikatury Soudu smluvní státy Úmluvy disponují určitou mírou uvážení, pokud jde o přípuštění důkazů. Mají právo zvážit relevanci a přidanou hodnotu zkoumaných důkazů. Podle ní se jedna strana sporu nemůže

omezit na stížnosti z důvodu zamítnutí provedení svých důkazů soudem, ale naopak musí prokázat, v čem jsou dané důkazy potřebné pro zjištění skutečnosti.

28. Konečně i za předpokladu, že by stěžovatelem předložené důkazy odhalily nekorektní postoj vydavatele ke stěžovateli, podle vlády by nemohly výrazům použitým stěžovatelem v jeho článku odejmout jejich hanlivý a urážející charakter.

b) Stěžovatel

29. Stěžovatel tvrdí, že zamítnutí soudu provést důkazy, které požadoval předložit k prokázání pravdivosti svých tvrzení týkajících se vydavatele, zasáhlo do jeho práva na spravedlivý proces.

2. Posouzení Soudem

30. Soud připomíná, že článek 6 Úmluvy neupravuje přípustnost důkazů. Ve skutečnosti se jedná o oblast podřízenou na prvním místě vnitrostátnímu právu a zhodnocení důkazů předložených stranami sporu v zásadě náleží vnitrostátním soudům. Nicméně Soudu přísluší zkoumat, zda řízení ve svém celku včetně způsobu provádění důkazů mělo spravedlivý charakter. Nutnost vyloučit nerovnováhu mezi stranami sporu a nastolit mezi nimi rovnost zbraní byla již mnohokrát judikaturou Soudu potvrzena (viz, zejména, Řecké rafinérie Stran a Stratis Andreadis proti Řecku, § 46; Doorson proti Nizozemí, § 67). Rovnost zbraní ve věci provádění důkazů se zejména projevuje v možnosti otevřené pro každou stranu sporu předkládat důkazy za účelem prokázat skutkový stav ve svůj prospěch v podmínkách, jež je neuvádí do situace čistého neprospěchu vzhledem k protistraně (Dombo Beheer B. V. proti Nizozemí, § 33).

31. Nicméně výše vysvětlená zásada neplatí absolutně a platí zde výjimky do té míry, že státy disponují mírou uvážení, pokud jde o přijatelnost důkazů předložených stranami sporu. Zvláště mohou zamítnout důkazy, které nejsou pro vedené řízení relevantní nebo které vedou k prokázání skutečností, jejichž existence nemá dosah na předmět sporu, v jehož rámci jsou předloženy. Podle judikatury Soudu vychází přijatelnost důkazů na prvním místě z vnitrostátních norem a v zásadě přísluší národním soudům zvážit skutečnosti jimi poskytnuté.

32. Soud v dané věci na prvním místě podotýká, že žádná část spisu nepřipouští pochybnosti o spravedlivosti řízení, které je předmětem jeho zkoumání. Příklání se zejména ke zkoumání otázky, zda zamítnutí národních soudů provést důkazy předložené jim stěžovatelem mělo povahu zásahu do práva na spravedlivý proces posledně jmenovaného. Soud poznamenává, že vnitrostátní soudy náležitě vysvětlily důvody, které je vedly k zamítnutí skutečností navržených stěžovatelem. Obzvláště zdůrazňuje, že tyto důkazy nebyly pro předmět sporu vedeného před národními soudy relevantní. Jejich přezkoumání nemělo žádný dopad na výsledek sporu. Soud ostatně poznamenává, že dané důkazy byly předmětem zkoumání vnitrostátních soudů v jiném řízení, které stěžovatel sám zahájil a v němž uspěl.

33. S ohledem na výše uvedené, tím, že vnitrostátní soudy zamítly provést důkazy předložené stěžovatelem, neporušily zásadu rovnosti zbraní mezi stranami řízení.

34. Závěrem se Soud domnívá, že ve svém celku sporné řízení vykazovalo spravedlivý charakter ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

35. Článek 6 Úmluvy tedy porušen nebyl.

K tvrzenému porušení čl. 10 Úmluvy:

36. Stěžovatel tvrdí, že jeho odsouzení zasáhlo do jeho práva na svobodu projevu. Dovolává se čl. 10 Úmluvy, který zní takto:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním a filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

A. K přijatelnosti

37. Vláda vyslovuje námitku nepřijatelnosti, stěžovatel nikoliv. Výslovně totiž podává stížnost týkající se porušení svého práva na svobodu projevu před národními soudy.

38. Uvádí, že se stěžovatel během řízení dovolával čl. 54 Ústavy Polské republiky. Podle ní toto ustanovení zaručuje spíše svobodu šířit informace a názory než svobodu projevu. Jako příklad formulace stěžovatelova tvrzení vláda cituje větu z jeho závěru: „Ve světle ústavních norem a obzvláště práva občana být náležitě informován o činnostech orgánů je také ve veřejném zájmu, aby bylo možné hodnotit činnost médií.“ Podle vlády „[stěžovatel] takto brání veřejný zájem – právo zaručené občanům ústavou získat pravdivé a seriózní informace týkající se činnosti médií“.

39. Stěžovatel brojí proti této argumentaci tvrzením, že výslovně podal žalobu týkající se porušení svého práva na svobodu projevu před národními soudy. V tomto ohledu se přesněji odvolává na svou kasační stížnost, v níž se výslovně dovolával porušení svého práva na svobodu projevu.

40. Soud připomíná, že účelem čl. 35 Úmluvy je, aby si smluvní státy uspořádaly případy prevence a nápravy dovolávaných porušení dříve, než budou tato tvrzení předložena orgánům Úmluvy. Tuto formulaci je třeba aplikovat „s určitou flexibilitou a bez nadměrného formalismu“; stačí, aby účastník řízení před vnitrostátními soudy formuloval stížnosti, které chce následně přednést ve Štrasburku, alespoň pokud jde o jejich podstatu a při splnění podmínek a lhůt předepsaných vnitrostátním právem (viz, mezi jinými, Fressoz a Roire proti Francii, 4) § 37).

41. Soud poznamenává, že stěžovatel v tomto případě tuto povinnost splnil. Tím, že citoval právo na svobodu šířit informace a že založil svou stížnost na článku 54 Ústavy, se dovolal práva na svobodu projevu. Toto právo totiž v souladu s obsahem článku 10 Úmluvy rovněž zahrnuje právo sdělovat informace a myšlenky.

42. Z tohoto důvodu námitka nepřijatelnosti podaná vládou musí být odmítnuta.

B. Meritum věci 1. Námitky stran a) Vláda

43. Vláda chápe, že rozsudek krajského soudu ze dne 20. 12. 2001 nařizující stěžovateli uveřejnit svou omluvu za použití hanopisných výrazů zakládá zásah do práva na svobodu zastávat názory zaručeného čl. 10 Úmluvy. Nicméně tvrdí, že tento zásah byl ospravedlnitelný a nezbytný v demokratické společnosti z důvodu ochrany pověsti jiných ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy.

44. Vláda konstatuje, že zásah byl stanovený zákonem, v tomto případě ustanovením § 24 polského občanského zákoníku, a že vedl k legitimnímu cíli, v tomto případě k ochraně pověsti a práv jiných.

45. Poznává, že výroky uveřejněné stěžovatelem byly vnitrostátními soudy posouzeny jako urážlivé a hanopisné. Z citace judikatury Soudu (De Haes a Gijssels proti Belgii, § 37) vyplývá, že i když tisk hraje v demokratické společnosti zásadní roli, nesmí přestoupit určité limity, zejména pokud jde o ochranu pověsti a práv jiných.

46. Vláda je toho názoru, že občanskoprávní řízení vedené proti stěžovateli bylo nejprůměrnějším opatřením k posouzení, zda použité výrazy byly urážející. Vydaná rozhodnutí byla podle ní odůvodněná okolnostmi dané věci a nezbytná k ochraně práv vydavatele.

47. Vláda konečně poznává, že výše nákladů, které musel stěžovatel podle rozsudku zaplatit, nebyla neúměrná s ohledem na sledovaný legitimní cíl.

b) Stěžovatel

48. Stěžovatel tvrdí, že použité výrazy nebyly nactiutrháčné. Článek se vztahoval k veřejné debatě na důležité téma života společnosti. Stěžovatel k tomuto cituje rozhodnutí ve věci Thorgeirson proti Islandu, v němž Soud přiznal politické debatě vedené v tisku širokou ochranu z pohledu čl. 10 Úmluvy. Stěžovatel tvrdí, že rozhodnutí, které ho uznalo vinným pro nactiutrhání, zasáhlo do jeho práva na svobodu projevu a přesněji na svobodu tisku. Svůj článek totiž publikoval ne jako starosta města Nysa, ale jako novinář jednoho místního deníku.

49. Stěžovatel se domnívá, že polské soudy porušily jeho právo na svobodu zastávat názory, jeden ze základů demokratické společnosti. Zásah státu v dané věci nemohl sledovat legitimní cíl a použité výrazy byly jistě nepřívětivé, ale nebyly urážlivé. Ostatně stěžovatel má zato, že jeho kritika spočívala na skutečných faktech. Cílem jeho článku bylo rozvinout veřejnou debatu na témata veřejného zájmu, v dané věci na postoj redakce novin Nowa Trybuna Opolska. Stěžovatel rovněž tvrdí, že sporný článek byl pouze replikou na lživá tvrzení na jeho osobu pravidelně se v těchto novinách objevující.

2. Posouzení Soudem a) K existenci zásahu do výkonu práva stěžovatele na respektování jeho svobody projevu chráněného článkem 10 Úmluvy

50. Soud poznává, že v dané věci není sporu o to, zda odsouzení stěžovatele zakládá zásah veřejných orgánů do výkonu jeho svobody projevu ve smyslu čl. 10 Úmluvy.

b) K odůvodnění zásahu i) „Stanovený zákonem“ a legitimní cíl

51. Soud se domnívá, že zásah byl „stanovený zákonem“, což ostatně v řízení před ním nebylo popřeno; ostatně odsouzení stěžovatele mělo základ v § 24 odst. 1 občanského zákoníku. Omezení sledovalo legitimní cíl předpokládaný čl. 10 odst. 2 Úmluvy, tedy ochranu pověsti a práv jiných.

ii) „Nezbytný v demokratické společnosti“

52. Svoboda projevu představuje jeden z nezbytných základů demokratické společnosti a jednu z prvořadých podmínek jejího pokroku a rozvoje každého jednotlivce. S výjimkou odst. 2 platí nejen pro „informace“ a „myšlenky“ přijímané s oblibou či považované za neškodné nebo indiferentní, ale také pro ty, jež jsou nepříjemné, šokují či znepokojují. Takto si to žádá pluralismus, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž neexistuje žádná „demokratická společnost“. Jak upřesňuje článek 10, tato svoboda má určité výjimky, jež však musí být vykládány restriktivně, a nezbytnost jakýchkoli omezení musí být založena přesvědčivým způsobem (viz Handyside proti Spojenému království, § 49; Lingens proti Rakousku, § 41; a Jersild proti Dánsku, § 31).

53. Přídavné jméno „nezbytný“ ve smyslu čl. 10 odst. 2 zahrnuje existenci „naléhavé společenské potřeby“. Smluvní strany požívají jisté míry uvážení k posouzení existence takové potřeby, ale ta je postavená na roveň evropské kontrole založené jak na zákonech, tak i na rozhodnutích je aplikujících, a to i tehdy, když vycházejí od nezávislého soudu. Soud má tedy kompetenci rozhodnout v posledním stupni o tom, zda určité „omezení“ je v souladu se svobodou projevu chráněnou čl. 10 (viz, již citovaný, Lingens proti Rakousku, § 39).

54. Při výkonu své kontrolní pravomoci musí Soud prozkoumat zásah ve světle celé zkoumané věci, včetně obsahu vytýkaných připomínek a kontextu, v němž byly vysloveny. Přísluší mu především určit, zda zásah před ním napadený zůstal „přiměřený sledovaným legitimním cílům“ a zda důvody vládou uváděné pro její ospravedlnění se jevily „náležité a dostatečné“ (viz, již citovaný Lingens proti Rakousku, § 40, a Barfod proti Dánsku, § 28). Tímto postupem se Soud musí přesvědčit, že národní orgány použily pravidla v souladu se zásadami chráněnými čl. 10 Úmluvy, a to s tím, že se navíc opřely o přijatelné posouzení relevantních skutečností (viz, již citovaný Jersild proti Dánsku, § 31).

55. Ohledně skutečností v dané věci se Soud domnívá, že musí zahájit své zkoumání analýzou obecného kontextu předložené věci.

56. Soud na prvním místě poznamenává, že spor staví proti sobě osobu politika a novináře. Stěžovatel, který byl v dané době starostou města Nysa, byl odsouzen k zaplacení pokuty za svůj zásah do pověsti vydavatele deníku Nowa Trybuna Opolska. Národní soudy byly toho názoru, že věty použité stěžovatelem v jeho článku, jako „tradiční metoda bolševiků, tedy udavačství sdružené s lží“ nebo „Nowa Trybuna Opolska bude brzy na úrovni žumpy“, stejně jako fakt naznačující, že deník vydával lživé informace, vydavatele ponížily.

57. Soud zdůrazňuje, že sporná prohlášení tvořila stěžovatelovu reakci na kritiku uveřejněnou deníkem Nowa Trybuna Opolska týkající se jeho aktivit v době, kdy působil jako starosta Nysy.

58. Inkriminované poznámky byly publikovány v tisku během otevřené politické debaty mezi vedoucím činitelem a novinářem ve věci otázek veřejného zájmu, a to konkrétně věrohodnosti politika a pravdivosti informací uvedených v tisku.

59. V tomto ohledu Soud připomíná, že „svobodné fungování politických debat se nachází v samém středu pojmu demokratické společnosti, který vévodí celé Úmluvě (viz, již citovaný, Lingens proti Rakousku, § 42).

60. Pokud jde o meze přijatelné kritiky vůči politikovi, Soud považuje za důležité poznamenat, že jsou mnohem širší než ty u obyčejného jednotlivce. Politik je nevyhnutelně a vědomě vystaven bedlivé kontrole svých činů, ať již novinářů, nebo široké veřejnosti, a musí projevit vyšší míru tolerance (viz Oberschlick proti Rakousku, § 29, č. 2). V demokratickém zřízení totiž jednání i opomenutí vlády musí být pod bedlivou kontrolou nejen zákonodárná a soudní moci, ale také veřejného mínění (Incal proti Turecku, 5) § 54).

61. Nicméně Soud má zato, že z výše uvedeného nevyplývá, že svoboda politika reagovat na svoji kritiku musí být omezená. Musí mít možnost vyjádřit svůj pohled na věc a bránit se, pokud se domnívá, že zveřejnění týkající se jeho osoby jsou lživá a mohla by uvést v omyl veřejné mínění o způsobu výkonu moci.

62. Podle názoru Soudu je tedy vhodné vytvořit spravedlivou rovnováhu mezi výsadami poskytnutými novinářům vyjadřovat kritiku vůči jednání vedoucích činitelů a právem posledně jmenovaných na výše uvedené odpovědět, chránit svou pověst a informovat veřejnost o způsobu, jakým vykonávají moc.

63. V tomto ohledu Soud musí připomenout svoji judikaturu, podle níž „drahocenná pro každého, svoboda projevu je zde zejména pro osobu zvolenou lidem; ta zastupuje voliče, upozorňuje na jejich starosti a chrání jejich zájmy. Zásahy do svobody projevu zvoleného zástupce, tak jako v případě stěžovatele, tedy musí Soud kontrolovat striktněji“ (viz, Castells proti Španělsku, § 42, a Piermont proti Francii, § 76).

64. Pokud jde o samotné výrazy, Soud uznává, že stěžovatel použil provokativní mluvu, které přinejmenším chyběla vkusnost vůči svému protivníkovi, novináři z deníku Nowa Trybuna Opolska. Nicméně, jak již měl Soud možnost zdůraznit, v oblasti politických diskusí politické napadení překračuje osobní meze: to jsou ta rizika fungování politiky a svobodného projednávání myšlenek, záruk demokratické společnosti (viz, Lopes Gomes da Silva proti Portugalsku, § 30).

65. V důsledku toho se Soud domnívá, že jestliže svoboda projevu novináře v sobě zahrnuje možné použití určité dávky přehánění, ba dokonce provokace (Dalban proti Rumunsku, 6) § 49), politik, který pomocí tisku reaguje na kritiku vedenou proti němu, musí mít k dispozici tuto možnost dle stejných zásad.

66. Soud v této věci připomíná, že vydavatel deníku Nowa Trybuna Opolska publikoval cca padesát článků kritizujících městskou radu a aktivity stěžovatele coby starosty a informujících o tom, že posledně jmenovaný špatně spravoval veřejné finance. Mezi jinými novinář dne 24. 3. 2000 uveřejnil článek s názvem „Pětkrát více výdajů kvůli nehospodárnosti: levicová opozice vytýká úřadům v Nyse narušování politiky úsporných opatření a zákonných ustanovení o územních jednotkách“.

67. Důsledkem toho se podle Soudu vydavatel deníku Nowa Trybuna Opolska sám pustil do prohlášení umožňujících zavdat příčinu ke kritice či polemice. Tím, že na stěžovatele vrhl stín podezření ohledně špatné správy veřejných financí, musel z jeho strany očekávat určitou reakci.

68. Inkriminované výrazy tedy měly základ v politickém sporu týkajícím se novinářova hodnocení způsobu výkonu moci stěžovatelem. Byť nepřívětivé, v kontextu zkoumané věci nelze považovat za překračující přijatelnou míru svobody projevu.

69. Z toho důvodu se Soud domnívá, že vnitrostátní soudy nezjistily přesvědčivým způsobem existenci naléhavé společenské potřeby upřednostnit ochranu práv novináře nad právem stěžovatele na svobodu projevu a veřejný zájem, že je třeba chránit stejnou svobodu, pokud jsou ve hře otázky svobodného fungování politických debat.

70. Článek 10 Úmluvy tedy byl porušen.

Výrok rozsudku

1. Soud rozhodl jednomyslně, že stížnost je přijatelná;
2. Soud rozhodl jednomyslně, že čl. 6 Úmluvy nebyl porušen;
3. Soud rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že čl. 10 Úmluvy byl porušen.

Nesouhlasné stanovisko soudce Garlického

Nemohu se připojit k závěru, k němuž dospěla většina Soudu, pokud jde o čl. 10, neboť nejsem přesvědčený o tom, že toto ustanovení bylo v dané věci porušeno. Obzvláště s ohledem na okolnosti dané věci nepřipadá mi jisté, že by si stěžovatel mohl dopřávat výhod plynoucích ze všech záruk chránících politický projev.

Připouštím, že stěžovatel je veřejnou osobou a že čl. 10 odst. 2 Úmluvy vůbec neponechává prostor pro omezení svobody projevu v oblasti otázek veřejného zájmu, především pokud jde o politiky. Nicméně výkon svobody projevu zvoleným politikem a nositelem veřejné funkce v sobě zahrnuje také odpovědnost. Soudím, že v dané věci existuje více důvodů domnívat se, že polské soudy nešly nad míru toho, co je nezbytné v demokratické společnosti.

Na úvod, vezmeme-li spor samotný, uznávám, že má svůj původ ve skutečné politické debatě týkající se veřejného zájmu. Je jasné, že stěžovatel coby hlavní terč kritiky měl právo na reakci. Je rovněž jasné, že podle judikatury Soudu může politická debata mnohdy postrádat vkusnost a používat hrubou mluvu. Toto „právo obrany“ ovšem není neomezené: čl. 10 odst. 2 připomíná, že výkon svobody projevu „zahrnuje práva a povinnosti“. Oblast politických debat se obzvláště netýká neopodstatněných osobních útoků či – jak to již Soud upřesnil v italské věci, kde byla namítána imunita – při jednotlivců. Jistě není stále možné určovat, kde se nachází hranice mezi politickou debatou a osobním sporem. Nicméně pokud jsme konfrontováni s uveřejněným článkem, jehož četné pasáže se široce dovolávají argumentů ad dominem (a ne ad meritum) a zakládají zcela či částečně útok proti pověsti osoby, kterou kritizuje, nelze bez výhrady vyloučit, že se politická debata mohla zvrhnout v osobní při.

Ostatně pokud jde o mluvu použitou ve sporném článku, nedomnívám se, že by polské soudy měly důvod domnívat se, že pasáž připodobňující tisk k „žumpě“ překročila meze přijatelné kritiky. Na druhou stranu je obtížnější provést hodnocení způsobu, jakým byla pojmenována věta uvádějící, že deník Nowa Trybuna Opolska používá „bolševické metody“. Pokud je zde třeba vidět spíše hodnotové posouzení než skutkové prohlášení, zbývá zjistit, zda bylo založeno na dostatečném faktickém základě. Výraz „bolševik“ má v Polsku velmi negativní konotace a může se dokonce přinejmenším v určitém kontextu přiblížit slovu, jako je „nacista“ či „neonacista“ (je potřeba zdůraznit, že čl. 13 Ústavy Polské republiky zakazuje existenci politických stran, jejichž program je založen na totalitních metodách a praktikách

nacismu, fašismu a komunismu). Soud připouští, že výrazy „kryptonacista“ (Kellernazi) a „neonacista“ mohou být použity v rámci politické debaty (viz, Scharsach a News Verlagsgesellschaft mbH proti Rakousku, rozsudek ze dne, stížnost č. 39394/98, ESLP 2003-XI, § 41; a Karman proti Rusku, rozsudek ze dne 14. 12. 2006, stížnost č. 29372/02, § 41 – 43), avšak pouze v případě, kdy k tomuto účelu existuje dostatečný faktický základ. Avšak v rozporu s postojem, který přijal v těchto dvou věcech, Soud v daném případě dospěl k závěru, že čl. 10 porušen byl, aniž by zkoumal, zda existoval dostatečný faktický základ, který by umožnil najít spojitost mezi stěžovatelem a bolševickými metodami.

Mimoto pokud jde o povahu vynesených trestů, Soud již vícekrát vyjádřil, že uplatnění trestní odpovědnosti – a zvláště uložení trestu odnětí svobody za trestný čin spáchaný v oblasti tisku – je slučitelné s novinářskou svobodou zaručenou článkem 10 Úmluvy pouze ve výjimečných případech (viz, Cump?n? a Maz?re proti Rumunsku, 7) § 115). Avšak v dané věci byl spor posuzován občanskoprávními soudy a výše uložené náhrady škody byla poměrně nízká.

Konečně je třeba přijaté řešení v této věci aplikovat v kontextu degradace kvality politických debat v Polsku. Je mnoho aktérů na politickém poli – včetně věhlasných politiků – kteří mají zato, že použití argumentů ad dominem představuje nejefektivnější prostředek k „vítězství“ v debatě. Takový postoj má neblahé účinky na politickou kulturu a vyvolává úvahu, že momentem, kdy dospějeme k relativní svobodě politických debat, musíme možná více trvat na „povinnostech a odpovědnosti“ těch, kteří se jich účastní, tedy politiků i novinářů. Pouze v tomto rámci je možné provést rozumné uvážení toho, co je „nezbytné v demokratické společnosti“. Tento aspekt bohužel Soud při vydávání svého rozsudku nechal v úvahu.

- 1) Originál rozsudku byl publikován ve francouzštině. Zpracování a překlad: Milan Žondra.
- 2) Zde je v originálu rozsudku chyba v datu vydání citovaného rozsudku. Originál uvádí 3. 4. 1992, zatímco citovaný rozsudek je ze dne 23. 4. 1992.
- 3) Jedná se o stejnou chybu jako ve výše uvedeném případě. Originál uvádí 7. 4. 1995, zatímco citovaný rozsudek je ze dne 27. 4. 1995.
- 4) Rozsudek č. 54 v čísle 5/1999.
- 5) Rozsudek č. 28 v čísle 5/1998.
- 6) Rozsudek č. 82 v čísle 10/1999.
- 7) Rozsudek č. 330 v čísle 1/2005.